

קבוצת מחקר: קרקוב עד למברג

פרויקט מחקר אישי/ ישראל מלכיאל

המסורת הפייטנית במפנה העת החדשה, כפי המשתקף מסידורי האריז"ל המזרח אירופיים

*Traditions of Liturgical Poetry at the Turn of the Modern Era as Reflected in East-European
ARIZaL Prayer-books*

דו"ח התקדמות – 26.4.2017

ישראל מלכיאל

במהלך החודשים האחרונים עסקתי בקריאה ובהכרה של המקורות הראשוניים והמשניים הקשורים לנושא המחקר. אני עובר בשיטתיות על כמה מסידורי העת החדשה המוקדמת (סידור ר' שבתי סופר, סידור השל"ה, סידורו של המקובל ר' הירץ מפרנקפורט) ועל כמה דוגמאות של סידורי האריז"ל (סידור ר' אשר, סידור האר"י זאלקווא)

בד בבד, אני מתחיל לרכז חומר מסודר על מקרים מקומיים בנוסח הסידור, בהם באות לידי ביטוי מגמות שונות המאפיינות את התקופה. כך, לדוגמה, עסקתי בשאלת היחס למסורת 'מנין התיבות' שהורתה בחסידות אשכנז, בסידורי התקופה ובגלגולים השונים שלה, כפי שבאים לידי ביטוי בשאלות של דקדוק, קבלה לוריאנית או יחס לפיוטים. ניתן להתחיל להבחין בקווי מתאר מעניינים, שבהם עובדת היותו של הסידור טקסט קבוע ויומיומי הופכת אותו למעין נייר לקמוס שעליו משתקפים הדיונים המשתנים בכל תקופה. תופעה כמו 'מנין התיבות' של נוסח התפילה מקבלת ניסוחים ועיצובים חדשים בסידורים שונים: פירושים קבליים אשכנזיים או לוריאניים, פרשנות פיוטים, שאלות דקדוקיות ועוד.

נושא נוסף עליו אני עובד הוא הסידור כ'מוצר', בשלב זה בעיקר סביב שאלת מסירת והדפסת סידורו של האר"י. תרבות כתבי היד שבהקשר של כתבי האר"י המשיכה להשתמר עמוק לתוך תקופת הדפוס, מקבלת במחצית השנייה של המאה ה"ח דחיפה משמעותית של הדפסה. הדינמיקה של הדפסת כוונות האר"י על גבי סידור שימושי לשימוש רחב ושאלת ההצדקה שלה מהווים רקע טוב לבחינת מקומו ותפקידו של הסידור בתקופה זו. בהקשר זה אני בוחן ומנתח את הדפוסים הראשונים של סידור האר"י, את ההסכמות שניתנו להם, את מקומות ההדפסה והקשר בין הדפוסים השונים ועוד.

סמינר המחקר של ד"ר מעוז כהנא בו אני נוטל חלק נותן לי מסגור הסטורי רחב יותר לתקופה ולמאפייניה ומסייע לי רבות להעשיר את תהליכי החשיבה שלי במחקר האישי.